

Nr 254.

Av herr Friggeråker m. fl., om viss ändring av gällande grunder för statsbidrag till byggnadsarbeten för folkskoleväsendet.

Jämlikt kungörelsen den 6 mars 1936 (nr 45) angående statsbidrag till byggnader för folkskoleväsendet med däri sedermera genom kungörelserna nr 431/1940 och 398/1943 vidtagna ändringar utgår statsbidrag till skoldistriktens kostnader för uppförande av nya undervisningslokaler under förutsättning att Kungl. Maj:t lämnat tillstånd till byggnadsföretagets utförande samt därvid fastställt den högsta kostnadssumma, varå statsbidrag må beräknas. Byggnadsbidraget beräknas på ett belopp (bidragsunderlaget), som motsvarar de styrkta kostnaderna för bidragsberättigade byggnadsarbeten, i den mån dessa kostnader icke överstiga den fastställda högsta kostnadssumman, och utgår med tre fjärdedelar av bidragsunderlaget, därest detta överstiger 5 000 kronor, samt eljest med hälften av bidragsunderlaget. Därest bidraget överstiger 2 500 kronor fördelas det med lika belopp på tjugufem år men utanordnas eljest på en gång.

Vad i kungörelsen stadgas om byggnadsbidrag för anskaffande av nya undervisningslokaler gäller under vissa förutsättningar även om- eller tillbyggnadsarbeten samt restaureringsarbeten.

Under § 26 i sin år 1944 avgivna berättelse ha riksdagens revisorer upptagit till behandling frågan om statsbidrag till förevarande ändamål. Revisorerna ha därvid framhållit, bl. a., att i samband med statens övertagande av vissa utgifter för skollokaler inom folkskoleväsendet totalkostnaderna för statsbidragsberättigade skollokaler under den första tioårsperioden, nämligen budgetåren 1936/37—1945/46, beräknades till 20 000 000 kronor och de därå belöpande statsbidragen till 15 000 000 kronor. Av en i berättelsen intagen sammanställning, till vilken vi hänvisa, framgår, att under budgetåren 1936/37—1943/44 de fastställda högsta kostnadssummorna, varå statsbidrag må beräknas, sammanlagt uppgå till 73 821 000 kronor och att i statsbidrag för samma tid utbetalats 4 468 547 kronor. Till nämnda summa 73 821 000 kronor böra, enligt vad revisorerna framhålla, läggas enligt tidigare gällande bestämmelser av länsstyrelserna fastställda högsta byggnadskostnader å tillhopa 700 000 kronor. De å nämnda kostnader, tillhopa 74 521 000 kronor, belöpande statsbidragen, beräknade efter 75 procent, ut-

göra 55 890 750 kronor. Då emellertid flera av de bidragsberättigade byggnadsarbetena ännu icke slutförts och godkänts, har utbetalningen av statsbidrag ännu icke påbörjats för alla ifrågavarande byggnadsarbeten. Av revisorernas berättelse framgår vidare, att de för tiden 1936/37—1945/46 beräknade beloppen, 20 000 000 kronor respektive 15 000 000 kronor, redan under tredje året överskridits samt att de till skoldistriktet beviljade men ej utbetalade byggnadsbidragen vid utgången av budgetåret 1943/44 uppgingo till omkring 51 400 000 kronor.

Efter att ha erinrat om att frågan om en förkortning av utbetalningsperioden för byggnadsbidrag till nya undervisningslokaler inom folkskoleväsendet vid skilda tillfällen upptagits till behandling — av folkskolans besparingssakkunniga i betänkande den 24 augusti 1940, av kommunalskatteberedningen i betänkande den 19 augusti 1943 samt av skolöverstyrelsen och riksräkenskapsverket — men att av olika anledningar någon ändring härutinnan icke kommit till stånd, anförde revisorerna, bl. a., att den gällande ordningen för nu ifrågavarande statsbidrag för statsverkets vidkommande innebure en väsentlig lindring av de krav, som under ett visst budgetår eljest kunnat riktas mot statskassan på grund av statens åtaganden i fråga om skolbyggnadsväsendet. Det finge enligt revisorernas mening likväl icke förbises, att staten därigenom fortlöpande iklädde sig en allt större skuld, vilken skuld för övrigt icke komme till synes i redovisningen. Redan ur denna synpunkt kunde det enligt revisorernas mening starkt ifrågasättas, huruvida den gällande redovisningen kunde anses rationell. Från kommunernas synpunkt skulle det enligt revisorernas mening givetvis vara förmånligare, om byggnadsbidragen utbetalades på en gång omedelbart efter byggnadsarbetenas slutförande. Det nuvarande statsbidragets reella värde för kommunerna vore beroende av ränteläget. Detta värde torde emellertid vid det ränteläge, som sedan åtskilliga år varit rådande, röra sig omkring 50 procent av de totala byggnadskostnaderna. Frågan hade senast blivit aktuell i samband med kommunalskatteberedningens förslag till effektivare skatteutjämning. Revisorererna ansåge det emellertid önskvärt, att den tämligen fristående frågan om sättet för utbetalningen av här ifrågavarande statsbidrag snarast löstes utan avbidan på ett slutligt ställningstagande till kommunalskatteberedningens förslag.

I likhet med revisorererna finna vi det nuvarande systemet för statsbidrag till byggnader för folkskoleväsendet icke tillfredsställande. Den gällande ordningen har icke för kommunerna medfört den nytta, som från början avsetts. Kommunerna torde för närvarande i regel vara nödsakade att för byggnadsarbeten av nu ifrågavarande slag upptaga lån till samma belopp som kostnadssumman för byggnaden. Genom statsbidragets uppdelning på så lång tidsperiod som tjugufem år torde den årligen utbetalade andelen härav oftast icke förstå till mera än täckande av räntan på det upptagna lånet. Det skulle givetvis vara förmånligare för kommunerna, om statsbidra-

get utbetalades på en gång, sedan byggnaderna avsynats och godkänts, även om detta bidrag utginge med i motsvarande grad reducerat belopp.

En differentiering synes emellertid böra ske till förmån för de med hänsyn till skatteunderlaget svagare kommunerna. Vi vilja här erinra om vad kommunalskatteberedningen anfört rörande förhållandet mellan invånarantal och skattekronor i lands- och stadskommuner enligt 1937 års taxeringar. Det framgick av verkställda utredningar, att endast 0,2 miljoner av landsbygdens folkmängd tillhörde kommuner med över 10 skattekronor per invånare. Städernas folkmängd fördelade sig enligt samma års taxeringar med ungefär 0,3 miljoner å kommuner med högst 10 skattekronor per invånare, 1,3 miljoner å kommuner med mer än 10 men mindre än 20 skattekronor per invånare och 0,6 miljoner å kommuner med mer än 20 skattekronor per invånare. Kommunalskatteberedningen fann det vara av särskild vikt för skoldistriktens likställande, att statsbidragen till folkskolebyggnader graderades i förhållande till skoldistriktens skatteunderlag. Vid en gradering av statsbidragen till nya undervisningslokaler efter skatteunderlaget syntes det lämpligt att i anslutning till vad nu gäller utgå från att bidragen för skoldistrikt med normalt skatteunderlag skola motsvara 75 procent av de erforderliga byggnadskostnaderna. Beredningen räknade härvid med 10 skattekronor per invånare som normalskatteunderlag. Antages exempelvis i ett skoldistrikt med ett skatteunderlag av 3 skattekronor per invånare kostnaden för ett byggnadsföretag vara 200 000 kronor, varå bidrag med gällande grunder utgår under 25 år med tillhoppa 75 procent eller med 6 000 kronor per år, så skulle enligt kommunalskatteberedningens förslag bidraget i stället utgå med 7 400 kronor per år.

Det torde icke kunna förnekas, att en avvägning av bidragen i överensstämmelse med vad kommunalskatteberedningen tänkt sig skulle innebära större rättvisa än de nuvarande grunderna. Kommuner med svagt skatteunderlag skulle få sina bidrag icke oväsentligt höjda medan kommuner med särskilt starkt skatteunderlag skulle få vidkännas någon minskning. Ett dylikt hänsynstagande till skatteunderlaget synes vara nödvändigt antingen bidragen såsom nu är fallet skola utgå med årliga belopp under en längre tid eller i form av ett engångsbidrag, vilket enligt vår mening skulle vara att föredraga åtminstone när det gäller kommuner med svagt skatteunderlag.

Vid en ändring av bidragsgrunderna böra redan fastställda bidrag till nya undervisningslokaler samt byggnadsbidragen för vissa äldre undervisningslokaler tagas under förnyad omprövning. Det torde härvid icke kunna ifrågasättas att minska bidragen för distrikt med starkt skatteunderlag, men däremot bör en jämkning uppåt kunna ske för skoldistrikt med lägre skatteunderlag än det normala för att bereda dessa en välbehövlig lättnad. För att genomföra ändringarna torde ny utredning vara erforderlig. Då kommunalskatteberedningens förslag härvid torde kunna tjäna som utgångspunkt, synes en sådan utredning icke behöva bli vare sig vidlyftig eller tidskrävande.

Under åberopande av vad nu anförts få vi hemställa,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning och förslag rörande sådan ändring av gällande grunder för statsbidrag till byggnadsarbeten för folkskoleväsendet, att bidragen komma att avvägas efter skatteunderlaget i kommunerna i huvudsaklig överensstämmelse med kommunalskatteberedningens förslag.

Stockholm den 23 januari 1945.

Joh. Friggeråker.

Ernst Hage.

Bernhard Näsgård.

S. G. W. Wahlund.

B. A. Nilsson.

P. J. Näslund.

Gust. Elofsson.

Gustav Hallagård.

K. A. Westman.

John Gustavson.

K. E. Johanson.
